

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Gregorčičeva 20–25, SI-1001 Ljubljana

T: +386 1 478 1000

F: +386 1 478 1607

E: gp.gs@gov.si

http://www.vlada.si/

Predsednik Državnega zbora

Številka: 00104-475/2016/6
Datum: 5. 1. 2017
Zveza: dopis št.: 020-07/16-1671/2 z dne 6. 12. 2016

DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE

Prejeto:	06 -01- 2017
Šifra:	020-07/16-1671/3
Povezava:	6/2-04/16-8
EPA:	EU:
Sign. zn.:	
Kratice:	

Na podlagi 249. člena Poslovnika državnega zbora (Uradni list RS, 92/07 – uradno prečiščeno besedilo, 105/10 in 80/13) vam pošiljam:

- Odgovor na poslansko vprašanje Jožeta Tanka v zvezi z gradovi v Republiki Sloveniji, ki ga je Vlada Republike Slovenije sprejela na 116. redni seji dne 5. 1. 2017.

Mag. Lilijana Kozlovič
generalna sekretarka

Priloga: 1

Številka: 00104-475/2016/5
Datum: 5. 1. 2017

Odgovor na poslansko vprašanje Jožeta Tanka v zvezi z gradovi v Republiki Sloveniji

Vlada Republike Slovenije podaja Državnemu zboru Republike Slovenije odgovor na pisno poslansko vprašanje poslanca Jožeta Tanka v zvezi z gradovi v Republiki Sloveniji:

Vlada Republike Slovenije je s pomočjo strokovnjakov za varstvo kulturne dediščine preverila razpoložljive podatke o gradovih v Sloveniji, ki jih želite vedeti.

1. Točnega števila srednjeveških gradov in kasnejših graščin (bolje dvorcev), skupaj z obrambnimi in bivalnimi stolpi ter razvalin nekdanjih gradov, nima nobena evidenca. Najbolj natančni zbrani podatki so v registru nepremične kulturne dediščine, kjer so zabeleženi objekti in lokacije, ki so jih konservatorji Zavoda za varstvo kulturne dediščine na terenu ovrednotili kot kulturno dediščino. V register je vpisanih 535 gradov, graščin, dvorcev in njihovih razvalin, ruševin ali lokacij. Številni med njimi so razglašeni za kulturni spomenik (glej odgovor pri točki 4.).

Večino grajskih stavb sta v obsežni seriji knjig v zbirki *Grajske stavbe v Sloveniji* (izhajala je med 1990 in 2014) opisala dr. Ivan Stopar in dr. Igor Sapač. Iz njihovih evidenc, iz virov raziskovalnih organizacij in strokovnjakov za kastelologijo ter iz podatkov konservatorjev Zavoda za varstvo kulturne dediščine, ki delajo na terenu, je mogoče domnevati, da je bilo takšnih objektov na različnih lokacijah ali na lokacijah, kjer so mlajše stavbe nadomestile starejše, več kot tisoč.

Zaradi sprememb namembnosti so v stoletjih razvoja vse srednjeveške utrdbe izgubile osnovno funkcijo. Nekatero so bivalne stavbe, druge javni zavodi (muzeji, galerije, arhivi, domovi za ostarele, restavracije, razvaline). Skoraj vse stavbe so ostale prostorsko dominante (npr. Celje, Ptuj, Škofja Loka, Ljubljana, Podsreda, Bled). V večini pomembnih nekdanjih ohranjenih grajskih stavb so, ne glede na stanje njihove ohranjenosti, kulturne institucije, kakor v Ribnici, kjer imate v okviru nekdanjega gradu park zgodovinskih osebnosti, oder za letne prireditve in muzejske zbirke. Muzeji, knjižnice, prireditveni prostori so v več kot 60 gradovih, graščinah in dvorcih ali na lokacijah teh objektov po Sloveniji. Zanje skrbijo Republika Slovenija ali lokalne skupnosti (npr.: Bled, Ptuj, Snežnik, Predjama, Socerb, Ljubljana, Škofja Loka, Kranj, Maribor, Celje, Murska Sobota, Lendava).

V primerjavi s tujimi zgledi so nekdanji gradovi bistveno manj pogosto uporabljeni neposredno za turističen obisk kot hoteli (npr. Otočec, Mokrice) ali restavracije (npr. Zemono, Novo Celje, Podvin).

2. Obravnavane grajske stavbe so v lasti države, občin ali zasebnikov. Ministrstvo za kulturo razpolaga le z informativnimi podatki o pretežnem lastništvu zanje.

Informativni podatki o lastništvu gradov, dvorcev, graščin (vključno z razvalinami, ruševinami in arheološkimi najdišči) so naslednji:

<i>lastništvo</i>	<i>razvalina, ruševina, arheološko najdišče</i>	<i>stavba</i>	<i>skupaj</i>
državna last	5	72	77
občinska last	29	125	154
zasebna last	40	142	183
ni podatka	110	12	122
skupaj	184	351	535

3. Podatkov o tem, kdaj so bili posamezni gradovi, graščine ali dvorci predelani, porušeni ali drugače spremenjeni, Ministrstvo za kulturo nima. Gradovi so stavbe z dolgo zgodovino, zato imamo za posamezne v strokovni literaturi podatke, da jih je podrl že veliki koroški potres leta 1348, za druge, da jih je podrl ali poškodoval idrijski potres leta 1511 (novi in stari Turjak). Nekateri gradovi so bili žrtve spopadov v bojih za nasledstvo Celjskih grofov, drugi v bojih z osmanskim cesarstvom, rušili so jih prebivalci med kmečkimi upori. Ob koncu 18. in v 19. stoletju so bili gradovi žrtev vojn med avstrijskim cesarstvom in Francozi. Med prvo svetovno vojno so bili gradovi zahodne Slovenije žrtve bojev ob Soči. Številne utrdbe so rušili med drugo svetovno vojno (npr.: Turjak, Žužemberk, Soteska) in po njej (npr. Haasberk, Branik). Neredko so bili posamezni gradovi večkrat delno podrti in znova pozidani v podobni ali spremenjeni obliki. Že v 17. stoletju je Valvasor v svoji topografiji zabeležil primere gradov, ki so jih zaradi davčnih obveznosti rušili lastniki sami (npr. Lož). Strokovnjaki beležijo primere, da so lastniki sami podirali gradove, ko so gradili nove, bolj razkošne in sodobnejše rezidence na isti lokaciji ali v bližini (npr. grad Kamen, grad Begunje, grad Bogenšperk).
4. Po zakonu o varstvu kulturne dediščine kulturno dediščino delimo na registrirano dediščino (tj. dediščino, ki ni razglašena za kulturni spomenik), kulturne spomenike lokalnega pomena in kulturne spomenike državnega pomena. Podatki o statusu gradov, dvorcev, graščin (vključno z razvalinami, ruševinami in arheološkimi najdišči) so naslednji:

<i>status</i>	<i>razvalina, ruševina, arheološko najdišče</i>	<i>stavba</i>	<i>skupaj</i>
spomenik državnega pomena	4	40	44
spomenik lokalnega pomena	86	219	305
registrirana dediščina	95	91	186
skupaj	184	352	535

Spomeniki državnega pomena so:

<i>EŠD</i>	<i>Ime</i>	<i>Vrsta</i>
40	Branik - Grad Rihemberk	
792	Ptuj - Grad Turnišče	
13	Maribor - Dvorec Betnava	
319	Ljubljana - Cekinov grad	
29	Bogenšperk - Grad Bogenšperk	
159	Grad - Grad	
907	Brdo pri Kranju - Posestvo gradu Brdo	
7903	Cerklje na Gorenjskem - Grad Strmol	
9173	Lipica - Grad	
443	Maribor - Salzburški dvor	

175 Hmeljnik - Grad	razvalina
524 Pišece - Grad	
811 Spodnji Slemen - Grad Viltuš	
671 Socerb - Grad	
484 Negova - Grad	
8765 Snežnik - Območje gradu Snežnik	
1594 Polhov Gradec - Grad Polhov Gradec	
120 Dornava - Dvorec Dornava	
183 Idrija - Grad	
46 Brestanica - Grad Rajhenburg	
820 Vipolže - Vila Vipolže	
18 Bizeljska vas - Grad Bizeljsko	
663 Slovenska Bistrica - Grad	
35 Dolane - Grad Borl	
6024 Stara Loka - Starološki grad	
24 Bled - Blejski grad	
9200 Loka pri Mengšu - Grad Jablje	
5000 Famlje - Razvaline gradu Školj	razvalina
4445 Socka - Graščina s parkom	
8 Begunje na Gorenjskem - Grad Katzenstein	
583 Ptuj - Grad	
49 Brežice - Grad	
569 Predjama - Grad Jama	
910 Kostel - Grad Kostel	ruševina
60 Celje - Knežji dvorec	
7965 Vodriž - Razvaline gradu	razvalina
8772 Leskovec pri Krškem - Območje gradu Šrajbarski turn	
8759 Otočec - Območje gradu	
8757 Gradac - Območje gradu Gradac	
6281 Maribor - Dvorec Račji dvor	
818 Vipava - Lanthierijeva graščina	
8766 Kostanjevica na Krki - Območje gradu Kostanjevica	
15 Bistra - Samostan Bistra	
8774 Turjak - Območje gradu Turjak	

5. Status lokacij gradov, arheoloških območij in razvalin je različen (glej tabelo pri točki 4.). Posamezne so razglašene kot spomeniki državnega pomena (npr. Hmeljnik, Vodriž). Nekatere razvaline ali lokacije imajo status spomenika lokalnega pomena (npr. Gamberk, Planina pri Sevnici, Smlednik, Vipavski Križ, Žužemberk, Stari Prežek, Brajtenav). Mejo, kdaj postane nek grad razvalina, ruševina ali lokacija je težko definirati. Grajske stavbe so bile pogosto rušene, predelane, zapuščene, pa tudi ponovno zgrajene in oživiljene.

Usodi gradov je bila posvečena posebna številka strokovne revije *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 60 (2012) št. 3, ISSN 0023-4923. Revija je dostopna na spletnih straneh: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-GUMQ8JPN>

Stanju gradov po drugi svetovni vojni je posebej posvečen članek: *Gojko Zupan, Gradovi kot duhovna dediščina Slovenije v 20. stoletju: med dokumenti in zidovi, Iz zgodovine slovenskih gradov. Kronika, str. 809-824.* Terminologiji in drugim problemom obravnave gradov pa je v isti številki namenjen članek: *Igor Sapač, Kaj je grad?: problematika terminološke oznake in temeljne definicije.*